

JIE

Year/Yıl 2024 | Volume/Cilt 4 | Issue/Sayı 2
Journal of Islamic Economics | İslam Ekonomisi Dergisi

Batuhan Buğra Akartepe, Hisse Senedi Şer'î İzleme Sistemi-İslam Ekonomisi Açısından Bir Değerlendirme

(Kitap Değerlendirmesi, İktisat Yayınları, 2023, 216 s.)

Fatma Zehra Özaslan | fatma.aydin826@hbv.edu.tr | ORCID: 0000- 0003-0302-0587

Arş. Gör., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Ankara, Türkiye

Doktora Öğrencisi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, İslami Araştırmalar Enstitüsü, İslam Hukuku Doktora Programı

Araştırma Bilgisi / Research Information

Araştırma Türü / Research Type	Kitap Değerlendirmesi / Book Review
Teslim Tarihi / Date of Submission	09.05.2024
Kabul Tarihi / Date of Acceptance	22.06.2024
Yayın Tarihi / Date of Publication	15.07.2024
DOI	10.55237/jie.1481483
Atıf / Citation	Özaslan, F. Z. 2024. "Batuhan Buğra Akartepe, Hisse Senedi Şer'î İzleme Sistemi-İslam Ekonomisi Açısından Bir Değerlendirme (Kitap Değerlendirmesi, İktisat Yayınları, 2023, 216 s.)." Journal of Islamic Economics, 4(2):177-184
Hakem Değerlendirmesi / Peer-Review	Editör Kontrolü / Editorial Check
Etik Beyanı / Ethical Statement	Bu çalışmayı yürütür ve yazarken kullanılan tüm kaynaklara uygun bir şekilde atıfta bulunulmuştur / While conducting and writing this study, all the sources used have been appropriately cited.
İntihal Kontrolü / Plagiarism Checks	Evet – Turnitin / Yes - Turnitin
Çıkar Çatışması / Conflict of Interest	Yazarın beyan edecek herhangi bir çıkar çatışması yoktur / The author has no conflict of interest to declare.
Şikayet / Complaints	jie@asbu.edu.tr
Destek Fonu / Grand Support	Yazar, bu araştırmayı yaparken herhangi bir dış finansman almadığını beyan eder / The author acknowledges that they received no external funding in support of this research.
Telif Hakkı ve Lisans / Copyright & Licence	Dergimizde yayın yapan yazarlar CC BY-NC 4.0 kapsamında lisanslanan çalışmalarının telif hakkını saklı tutar / Author publishing with the journal retains the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Özet

Ekonomideki gelişmelerle birlikte gündeme gelen farklı uygulamaların fıkhi açıdan incelenmesi önem arz ettiği izahtan varestedir. 2022 yılında "Hisse Senedi Şer'î İzleme Kriterlerinin Analizi" başlığıyla yaptığı doktora tezini bu çalışmasıyla kitaplaştırmış Akartepe de hisse senetlerinin denetlenmesini İslam Finansı açısından değerlendirmektedir. Tanıtımı yapılan çalışmada üç önemli hipotez belirlenmiş ve bu başlıklar ilgili hipotezlere göre şekillendirilmeye çalışılmıştır. Giriş kısmında çalışmanın yöntemiyle ilgili önemli açıklamalarda bulunulmakta ve literatüre olan katkısı konuyla ilgili halihazırdaki çalışmalar üzerinden ifade edilmektedir. Çalışmanın ilk ana bölümünü "Hisse Senedi Yatırımlarının Hareket Noktası: Zaruret" başlığıyla ele alınmakta ve burada hisse senetlerinin mahiyeti, yapısı, temellendirilmesi gibi noktalara değinilerek hem tarihsel süreç hem de ilgili görüşler incelenmektedir. İkinci bölümde "Faizi Merkeze Alan Bir Faaliyet: Şer'î İzleme" başlığıyla faiz temelli yaklaşımın oluşturduğu problemleri ve zarurete riayet ilkesi dikkate alınarak önemli kriterlere değinilmektedir. Bu bölümde şer'î izleme sistemlerine dair ayrıntılı bir incelemenin olduğu görülmektedir. "Metodolojik Bir Hata: Eşik Değer Tespiti" başlığını verdiği üçüncü bölümde ise eşik değerlerin tespit edilmesindeki yanlışlara değinilmektedir. Burada da zarurete itibarın gerekli olduğu ifade edilerek şartları belirlenmekte ve alternatif bir yöntem önerilmektedir. Son bölümde "Yüzeysel Bir Temizlenme: Arındırma İşlemi" başlığıyla meşru olmayan gelirlerin arındırmasıyla ilgili problemler ifade edilerek çözüm önerisi sunulmaktadır. Bu noktada, çalışmada konuyla ilgili hataların tespit edilmesi ve bu hataların önüne geçilmesi yolunda tavsiyeler verilmesiyle literatüre önemli bir katkı sunması çalışmanın en değerli yönlerinden biri olarak göze çarpmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İslam Finansı, Şer'î İzleme Sistemi, Hisse Senedi.

JEL Kodları: G10, G19

**Batuhan Buğra Akartepe, Shariah Monitoring System of Share Certificates-An
Evaluation in terms of Islamic Economy**

(Book Review, İktisat Yayınları, 2023, 216 p.)

Abstract

It is important to examine different practices that come to the agenda with the developments in the economy from a fiqh perspective. In 2022, Akartepe, who published his doctoral dissertation titled “Analysis of Shariah Screening Criteria for Stocks” as a book, evaluates the screening of stocks from the perspective of Islamic Finance. In this study, three important hypotheses were identified, and the titles were shaped according to these hypotheses. In the introduction, important explanations are made about the methodology of the study and its contribution to the literature is expressed through the existing studies on the subject. The first main part of the study is titled “The Starting Point of Stock Investments: Necessity”, where the nature, structure and justification of stocks are discussed, and both the historical process and the related views are examined. The second chapter is titled “An Interest-Centered Activity: Shariah Compliance Screening”, the second section discusses the problems posed by the interest-based approach and important criteria by taking into account the principle of observance of necessity. In this section, there is a detailed examination of Shariah monitoring systems. “A Methodological Error: Determining Threshold Values”, the third chapter addresses the mistakes in determining threshold values. Here, too, it is stated that it is necessary to respect necessity, its conditions are determined, and an alternative method is proposed. In the last chapter, “A Superficial Cleansing: The Purification Process”, the problems related to the purification of illegitimate income are expressed and a solution is proposed. At this point, one of the most valuable aspects of the study is that it makes an important contribution to the literature by identifying the mistakes related to the subject and providing recommendations to prevent these mistakes.

Keywords: Islamic Finance, Shariah Screening, Stocks.

JEL Codes: G10, G19

Batuhan Buğra Akartepe, Hisse Senedi Şer'î İzleme Sistemi-İslam Ekonomisi Açısından Bir Değerlendirme

(Kitap Değerlendirmesi, İktisat Yayınları, 2023, 216 s.)

Ekonomi, teknoloji, sağlık gibi alanların gelişmesi ve büyümesiyle birlikte her geçen gün yeni uygulamalar ortaya çıkmaktadır. Bu uygulamaların fıkhi prensiplere uygunluğu ve fıkhi açıdan incelenmesi de çok önemli bir alanı oluşturmaktadır. Özellikle faize dayalı küresel bir sistemde finansal araçların fıkhi durumunun tespit edilmesi, sermayeye ihtiyaç duyan veya yatırım yapmak isteyen Müslüman bir kimse için ihtiyaç haline gelmiştir. Bu bağlamda naslarda veya klasik fıkıh metinlerinde işaret edilmeyen fakat günümüzde Müslüman toplumlar tarafından bir yatırım aracı olarak kullanılan hisse senetleri örnek verilebilir. Nitekim yatırım yapılacak hisse senetlerinin fıkhi durumunun incelenmesi şer'î izleme sistemiyle karşılanmaya çalışılmaktadır.

Tanıtımı yapılacak çalışma, yatırım için bankaya alternatif olarak hisse senetlerinin seçimiyle ilgili süreçlerin farklılaşmasına odaklanarak bu süreci ve şer'î izleme sistemini fıkhi perspektiften ele almaktadır. Çalışma giriş, dört ana bölüm ve sonuç kısımlarından oluşmaktadır. Giriş kısmında çalışmanın konusu ve önemi, amacı ve kapsamı incelenerek çalışmanın büyük ölçüde çerçevesi çizilmiş ve okuyucu konuya hazırlanmıştır. Bu kısım çalışmanın yöntem önermesi sebebiyle literatürdeki diğer çalışmalardan farklı olduğunun ifade edildiği literatür değerlendirmesiyle sonlandırılmıştır. Çalışmanın üç temel hipotez etrafında şekilleneceğini ifade eden araştırmacı, ilerleyen sayfalarda bu hipotezlerini temellendirmekte ve alternatif yöntemler tavsiye etmektedir. Bölümlerin her birini üç temel hipotez oluşturmakta ve hipotezlere başlamadan önce şer'î izlemeye zemin olarak anonim şirketler ve hisse senetlerine izin verilmesine dair bir bölüm bulunmaktadır.

“Hisse Senedi Yatırımlarının Hareket Noktası: Zaruret” başlığı verilen birinci bölümde sermaye piyasası araçlarının ve doğal olarak bu araçlardan biri olan hisse senetlerinin Müslümanlar tarafından kabul edilmesi ve kullanılmaya başlanmasının geç tarihlere gelmesine ve bu alanda akademik çalışmaların azlığına işaret edilmektedir. Yazar, şer'î izleme sisteminin bir anlam ifade edebilmesi için öncelikle anonim şirket yapısının ve bir yatırım aracı olarak hisse senetlerinin kabul edilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bu amacını gerçekleştirmek için bölümde anonim şirketlere ve hisse senetlerine dair kabul süreçlerini ve tartışmalarını incelemiştir. İlk olarak hisse senetlerinin mahiyetine dair değerlendirmeleri ele alarak, onların, bir şirketin varlıklarını temsil eden menkul kıymetler olduğunu belirtmiştir. Hisse senetlerinin tanımından da anlaşılacağı üzere şirketlerle ilişkisi sebebiyle anonim şirketle ilgili fıkhi hükümlerin incelenmesi gerekli olduğunu ifade ederek konunun değerlendirilmesine geçmiştir. Anonim şirket yapısının tüzel kişilik, sınırlı sorumluluk gibi noktalardan eleştirilmesini merkeze almıştır. Akdi yapan tarafların ehliyet sahibi olması şartının tüzel kişilik yapısına sahip anonim şirketlerin sahip olmaması eleştirisini hatalı bulan yazar, ehliyetin amacının akit sonucu hak ve sorumlulukların farkında olunması, karşılıklı rıza gibi unsurlar etrafında şekillendiğini belirtmektedir. Yürütülen işlemlerde gerçek kişilerin rol oynaması söz konusu olması sebebiyle bu açıdan yapılan bir eleştirinin doğru olmadığı ve fıkhi açıdan problem oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Anonim şirketlerin mülk ortaklığı şeklinde düşünülmesinin de problemlere yol açtığını ifade eden araştırmacı, ortaklığın şirket

sözleşmesine dayanması sebebiyle akit ortaklığı olarak düşünülmesini isabetli bulmaktadır. Akartepe, akit şirketlerine karşılık gelmesi ve şirketle hissedarların ilişkisinin vekaletle dayalı olması sebepleriyle anonim şirketin fıkhi açıdan herhangi bir problem oluşturmadığını belirtmektedir. Anonim şirketlerin kabulüyle ilgili önemli tartışmalardan biri olan sınırlı sorumlulukla ilgili olarak hem sınırlı hem de sınırsız sorumluluğun olumlu ve olumsuz yönlerini ortaya koymaktadır. Sorumluluk ilkesinin daha isabetli olacağı düşünülse de anonim şirketlere verilen cevazla birlikte tartışmaların zemini hangi anonim şirketlere yatırım yapılabileceğinin şer'î açıdan uygun olduğu tartışmalarına kaydığını ifade etmektedir.

Yazar öncelikle anonim şirketleri, faaliyet alanlarının meşru olması bakımından taksime tabi tutmaktadır. Anonim şirketler şer'î açıdan uygun olup olmamalarına göre; ana faaliyetleri ve diğer işlemleri meşru olanlar, ana faaliyetleri faiz, haram yiyecek ve içecekler, İslami ilkelere uygun olmayan ve ahlaka aykırı olan işlemler gibi gayrimeşru olanlar, ana faaliyet alanı meşru olup gayrimeşru işlemlerin yürütülmesi de söz konusu olanlar şeklinde üçe ayrılmaktadır. Araştırmacı, ilk iki grupta ilgili genel kanaat var olduğunu fakat meşru şirketlerin çok az sayıda olmasının üçüncü grupta olan karma şirketleri gündeme getirdiğini ifade etmektedir. Karma şirketlere yatırım için mutlak bir hüküm vermenin hatalı olacağını belirtmektedir. Gayrimeşru faaliyetler için şirketlere verilen iznin zaruret ilkesi sebebiyle olduğunu dolayısıyla verilecek hükmün dinamik olması gerektiği kanaatinde olduğunu dile getirmektedir. Zaruret miktarı ve süresince yatırım yapmanın caiz olacağı şeklinde bir açıklamanın daha isabetli olduğuna işaret ederek zaruretin dinamiklik gerektirmesine tekrar vurgu yaparak önemini ortaya koymaktadır. Burada bir parantez açmak gerekirse çalışmanın ilerleyen sayfalarında da sıklıkla vurgu yaptığı dinamiklik ilkesinin finans araçlarının fıkhi durumunun incelenmesinde önemli bir alan açtığını söylemek mümkündür.

Akartepe, "Faizi Merkeze Alan Bir Faaliyet: Şer'î İzleme" başlığını verdiği ve "Şer'î izleme, faizi merkeze alan bir faaliyettir." şeklindeki ilk hipotezini temellendirdiği ikinci bölümde, şer'î izleme süreçlerini inceleyerek bu süreçlerdeki zaruret ilkesine riayeti değerlendirmektedir. Sektörel ve finansal olarak süreçler ayrı ayrı ele alınmaktadır. Yazar, sektörel izleme aşamasında belirleyici faktörün faiz olduğu iddiasını desteklemeye çalışmaktadır. Verilen örnekler, karma şirketlerin gayrimeşru faaliyetleri için belirlenen oranların, danışma kurullarına göre değiştiğini göstermektedir. Bu bölümde gayrimeşru olduğu ittifakla kabul edilen, meşruluğu hususunda ihtilaf barındıran sektörler için ayrı başlıklar açılmıştır. İhtilaf bulunan sektörlerle ilgili kurulların farklı yorumları, zamanın etkisi ve ülkelerdeki teamüllerin değişmesi gerekçe gösterilmiştir. Yazar burada mutlak izin veya yasaklama şeklindeki bir tutumun doğru olmadığını kanaatindedir. Şirketler özelinde gibi daha detaylı inceleme yapılmasının isabetli olacağına işaret etmektedir. Böylelikle yazarın fıkhnın durum ve kimselere göre değişen esnek yapısına uygun bir tutum benimsemekte olduğu görülmektedir. Şirketlerin finansman ihtiyaçlarını karşılamaları, yasal zorunluluklar gibi sebeplerle faizli işlemlerden kaçınmadıkları ve zaruret haline gelerek belli bir oranda tutulması halinde cevaz verildiği ifade edilen çalışmada, yazar bu durumla birlikte verilen iznin genellemeci bir yaklaşımla benimsenmesinin yol açtığı sorunlara işaret etmektedir. Bu bağlamda faiz dışındaki faaliyetlerin bir zaruret oluşturmadığına vurgu yapmaktadır. Buradan hareketle sektörlerin tespiti aşamasında belirleyici öğenin faiz olduğunu tespit

etmekte ve zaruretle amel etme konusunda problemlerin olduğu sonucuna ulaşmaktadır. Bununla birlikte yazar, zaruret ilkesine riayet eden örneklere de yer vermektedir. TASIS Danışma Kurulu'nu bu bağlamda örnek göstermekte ve diğerlerine nazaran daha sıkı kriterler belirleyen kurulun zaruret sebebiyle belirli bir oranda sadece faize cevaz verdiğini ifade etmektedir. Sektörel izleme sürecinde faizin etkisini açıkladıktan sonra izleme sisteminin bir diğer aşaması olan finansal izleme kısmında faizin rolüne geçiş yapmaktadır. Finansal izlemede hesaplamalarda kullanılan borç, likit varlık, gayrimeşru yatırımlar ve gayrimeşru gelirler incelenerek faizin belirleyici bir rol oynadığı sonucuna ulaşılmıştır. Böylece sektörde faizin rolüne işaret ederek halihazırdaki durumun tespitini başarılı bir şekilde yapmıştır.

Yazar hem sektörel hem de finansal izlemede faiz merkezli bir tutum benimsenmesinin eksik değerlendirmeye yol açacağı ve bu durumun da şirketlerin uyumunun sağlanmasına engel olacağı yorumunu yapmaktadır. Meşruiyet önündeki tek engelin faiz olduğunun hatalı bir yaklaşım olduğunu vurgulayan yazar, gayrimeşru faaliyetler için yasaklayıcı tavrın benimsenmesinin daha uygun olacağını ifade etmektedir. Ancak zaruret haliyle sınırlı olan bir iznin gayrimeşru faaliyetlerin yaygınlaşmasına engel olacağını dile getirmektedir. Araştırmacı bu ifadeleriyle faiz dışındaki gayrimeşru faaliyetlerin meşruymuş gibi yansıtılmasını eleştirerek İslam hukukunun esaslarına aykırı faaliyetleri dikkate almakta ve bu konuda ilgili esaslara uygun bir yaklaşım sergilemektedir. Zaruret halinin genellemeci bir tavırla bağdaşmadığını belirten yazar, sektörlerin meşru olarak yürütülme imkanına sahip olmayanlar ve iki türlü de yürütülebilenler şeklinde kategorilere ayrılarak incelenmesini tavsiye etmektedir. Böylece özel şartlar gereği gayrimeşru faaliyete izin verilenler ve oranın altında kalması sebebiyle gayrimeşru faaliyet nedeniyle yatırım yapılmasına izin verilen şirketler birbirinden ayrılmış olacaktır.

Çalışmanın ikinci temel hipotezinin yer aldığı üçüncü bölüm "Metodolojik Bir Hata: Eşik Değer Tespiti" başlığıyla ele alınmaktadır. Yazarın eşik değer belirleme yöntemiyle ilgili temel düşüncesi bu yöntemin metodolojik olarak hatalı olduğuna yöneliktir. Hisselere yatırım yapılabilmesinin cevazı şer'î izleme süreci sonucunda hesaplanan miktarın belirli sınırları geçmemesiyle verilmektedir. Aşılması gereken bu sınırın eşik değer olarak adlandırıldığını ifade eden yazarın bu bölümde ele aldığı konu, eşik değerlerin tespitinde farklı uygulamaların yer alması ve uygulamalarda birtakım sorunların olmasıdır.

Eşik değerlerin farklılaşması konusunda etkili olan hususlar analizin yapılma amacı ve eşik değerlerin görev tanımı olarak ele alınmıştır. Eşik değerlerin görev tanımına ilişkin az-çok merkezli ve zaruret merkezli iki yaklaşıma değinilmektedir. Yapılan bu sınıflandırma konunun anlaşılmasına kolaylık sağlamaktadır. Çalışmada az-çok merkezli yaklaşım olarak isimlendirilen yaklaşımla toplam faaliyetler içinde gayrimeşru faaliyetlerin miktarının az olması kastedilmektedir. Gayrimeşru faaliyetlerin çoğunlukta bulunan meşru faaliyetlere tabi olmasından hareketle bu yaklaşım tarzı benimsenen kurulların bulunduğu ifade edilmektedir. Bu bağlamda az-çok merkezli yaklaşım eşik değer için bir sınır çizmekte ve değerlerin altında kalanlar az (meşru), değeri aşanlar ise çok (gayrimeşru) olarak nitelendirilmekte olduğu belirtilmektedir. Yazar bu yaklaşım tarzının izleme kalemlerinin hepsinde tutarlı bir tavır olmadığını açıkça ifade ederek gayrimeşruluk vasfının miktarla bağımlı olmadığını vurgu yapmaktadır. Yine yazar burada da İslam hukuku açısından yasağın az veya çokluk olarak farkının olmadığını vurgulamış

olmaktadır. Şirketin meşruiyetini gayrimeşru faaliyetlerin eşik değer altında olmasına bağlamanın hatalı bir yaklaşım olduğunu dile getiren Akartepe, izleme kalemlerinde farklılaşan eşik değerlerine yer vermektedir. İlk olarak borç ve gayrimeşru yatırımların izlemelerinde %30, %33, %33,33 ve %37 olarak dört farklı değer genellekle tercih edildiğini belirtmektedir. Danışma kurulları farklı olsa da eşik değerlerin tespitinin aynı şer'î delillerden hareketle tespit edildiğini ifade etmekte ve şer'î deliller ile eşik değerlerin tespiti konularının bağlamlarının tamamen farklı olması yönüyle bu durumu eleştirmektedir. Böylelikle konuyla ilgili tutarlı bir yaklaşım benimsenmesine dikkat çekmekte ve önemli bir noktaya değinmiş olmaktadır. İkinci izleme kalemi olan gayrimeşru gelirler konusunda en yaygın olarak kullanıldığı ifade edilen %5 eşikliğini de eleştirmekte ve kanaatini gelirler ile borçlar arasında gayrimeşruluk açısından bir fark bulunmaması sebebiyle aynı eşik kullanılması yönünde belirtmektedir. İzlemenin üçüncü kalemi olan likidite analizinde ise az-çok merkezli yaklaşımı isabetli bulan yazar amacın fıkhi olarak mübadelenin hangi sözleşme türüne dair olduğunu tespit etme amacıyla yapılan likidite analizinin, gayrimeşru gelirler ve borçlardan farklılaşmasına bağlamaktadır.

Zaruret merkezli yaklaşımın eşik değer tespitinde zarureti göstermekte olduğu ifade edilmekte ve bu yaklaşımı temel alan tek örneğin TESIS olmasından kaynaklı bu kısımda zikredilen kurum üzerinden konu açıklanmaktadır. Akartepe, zaruretin tespitinin dinamik olması sebebiyle şirketten şirkete değişmesi söz konusu olacağı fakat bu durumun objektifliğe zarar verme ihtimali olması sebepleriyle TESIS'in ülke ekonomisine dair verileri değerlendirerek objektif bir sürecin gerçekleştirilmesine karar verdiğini ifade etmektedir. Yazar, bu süreçte sermaye piyasası araçlarından faydalanmak isteyen Müslümanların tercihlerini çok fazla daraltmamak amacıyla zaruretle birlikte maslahat ilkesine de belirleyici bir rol verildiğini aktarmaktadır. Az-çok merkezli yaklaşımda olduğu gibi burada da izleme kalemlerini ayrı ayrı ele almaktadır. Borç, gayrimeşru gelir ve yatırım, likidite analizlerinin zaruret merkezli olmasına rağmen statik bir yapıya dönüşmesi sebebiyle eleştirmektedir. Yazara göre, zaruretin zamana, mekâna ve muhatap kişinin haline göre değişkenlik göstermesi gerekirken ilgili kurul eşik değerlerini güncellemeyerek zaruret ile amel ilkelerini göz ardı etmektedir. Bu bağlamda İslam hukukunda zarurete riayet etme ilkesinin gereğine göre hareket edilmesine dikkat çekmektedir. Eşik değerler konusunda yazarın kanaati, zaruretle amel ilkelerine riayet etmek amacıyla şirketlerin özel durumları dikkate alınarak bireysel zaruret miktarlarının tespit edilmesi yönündedir. Fakat bunun da yorucu ve subjektif bir sürece neden olması ihtimalinden hareketle Akartepe, alternatif bir yol önermektedir. Bu yol da sektörel bazda zaruret ilkesine itibar edilmesi şeklinde olacaktır. "Sektörel zarureti merkeze alan yöntem" şeklinde isimlendirdiği ve alternatif olarak sunduğu bu yöntem çalışmanın en değerli yönlerinden biri olarak ifade edilebilir. Konuyla ilgili problemlerin tespit edilmesi ve ardından nasıl çözüleceğine dair alternatiflerin ele alınarak bir adım atılması söz konusu olmuştur.

Çalışmanın "Arındırma, yüzeysel bir temizlenme sağlamaktadır." şeklindeki son hipotezi dördüncü bölümde "Yüzeysel Bir Temizlenme: Arındırma İşlemi" başlığıyla ele alınmaktadır. Eşik değerlerin şirketin şer'î uygunluğunu ifade ettiğini ve bu sınırlar altında kalan faaliyetlerin meşru nitelikte olmadığı belirtilmektedir. Dolayısıyla gayrimeşru gelirler için arındırma işleminin gündeme gelmesi söz konusu olmaktadır. Arındırmanın nerelerde yapılması gerektiği ve gayrimeşru faaliyetlerin tespit edilip edilmemesine göre nasıl olacağı tartışmalarını ayrı başlıklarda ele alan araştırmacı, halihazırda yürütülen arındırmanın

yüzeysel olduğu sonucuna ulaşmaktadır. Arındırma yapılacak mahalli sadece kâr, kâr ve sermaye kazancı ile mutlak arındırma şeklinde üç başlıkta değerlendirilmektedir. Mutlak arındırmanın en geniş ölçeği ifade etmesi sebebiyle daha isabetli olduğunu düşünen yazar, arındırma yükümlülüğünün gün sayısı ile orantılı, dönem sonu hisse senedi sahipleriyle sınırlı birkaç uygulamaya değinmektedir. Yazar daha adilane olması hasebiyle gün sayısı ile orantılı bir arındırma yükümlülüğünü daha isabetli bulmaktadır. Faizli borçlanmayla yapılan yatırım gelirleri hakkında da farklı yaklaşımları değerlendiren Akartepe, faizli borçlanmanın meşru olmadığını fakat borçlanma ile yatırımın bağımsız işlemler olması sebebiyle bu şekilde yapılan yatırımın meşru olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla ilgili yatırımın arındırma gerektirmediği yaklaşımını benimseyenlerle fikir birliğindedir. Arındırılacak miktarı hesaplama yöntemlerinde ise hisse senedi başına denk gelen gayrimeşru gelir miktarının hesaplanması yöntemi kanaatinde olan yazar, gayrimeşru gelir miktarının tespiti mümkün olmadığı durumda gayrimeşru faaliyetler için izin verilen üst sınırın kullanılmasını tercih etmektedir. Arındırma sorumlusu konusunda arındırma oranının şirket tarafından tespit edilip yatırımcılara bildirilmesi ve arındırmanın da yatırımcılar tarafından yapılarak herkese en faydalı yöntemin tercih edilmesini önermektedir. Yazar bu önerisini, şirketin arındırma oranını tam olarak tespit etme konusunda başarılı olması yönüyle desteklemektedir. Ayrıca arındırma yapmak istemeyen yatırımcıların bu fonlardan uzak durmasına engel olunabilmesi gibi faydalı yönlerini ortaya koymaktadır. Araştırmacı ek olarak arındırılan kısmın sarf edileceği yerlere değinerek bu gelirlerden maddi veya manevi herhangi bir faydanın elde edilmemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bölümün sonunda arındırma işleminin nasıl olacağına kendi kanaatlerini özetleyerek önerdiği şekliyle arındırmanın yüzeysellikten kurtulabileceğine işaret etmektedir. Çalışmanın ele aldığı sorunlardan birinin çözümü için kanaatlerini belirterek literatüre önemli bir katkı sağlamaktadır.

Sonuç kısmı her ne kadar bir özet izlenimi verse de konuyu toparlaması bakımından doyurucu olduğu söylenebilir. Yazarın bu kısımda da zaruret vurgusu göze çarpmakta ve şer'î izleme sisteminde başından itibaren zaruret ilkesine riayet şeklindeki yaklaşımı sonuna kadar devam ettiği görülmektedir. Sistemin her aşamasında tutarlı bir yaklaşımı benimsemeye çalışan araştırmacının son derece başarılı olduğu belirtilmelidir. Yazarın tespit ettiği sorunlarla ilgili incelemeleri yaparken karşıt görüşlere de yer vererek kendi kanaatlerini ifade etmesi de çalışmanın başarılı noktalarından biridir.

Gerek çarpıcılığıyla gerek ilgili bölümdeki konuyu ve hipotezi özetlemesiyle başlıkların dikkat çektiği ve okuyucu üzerinde olumlu bir izlenim bıraktığı ifade edilmelidir. Nitekim başlıkların üzerinde iyi düşünüldüğünü göstermektedir. Özellikle bölüm başlarında tekrar eden konuyu başa almalar (Akartepe, 2023, s. 65,108,150) her ne kadar özetleyerek okuyucuyu konuda tutmaya yardımcı gibi gözükse de akıcılığın önünde engel teşkil etmekte ve olumsuz yön olarak göze çarpmaktadır. Yazarın, Arapça ve İngilizce birçok kaynağın içeriğiyle ilgili yorumlarıyla, eksikliklerine ve iyi yönlerine işaret etmesiyle ve birçok yabancı kaynağa atıf yapmasıyla kaynak kullanımının doyurucu olduğu ifade edilmelidir. Son olarak anlaşılır bir dil kullanılmış olsa da çalışma, konusu gereği, okuyucunun belli bir birikiminin ve dil hakimiyetinin olmasını gerektirmektedir. Sorunların tespiti, alternatiflerin sunulması ve dilimizde benzer nitelikteki çalışmaların azlığı sebebiyle önemli bir çalışma olduğu ve konuyla ilgilenenler tarafından göz ardı edilemeyeceği/edilmemesi gerektiği ifade edilmelidir.